

Taalbeleid in Nederlandse en Vlaamse kranten. Over Groene en Witte Boekjes, CEO's, slimme mobieltjes en popie jopie-taal

Els BELSACK

Abstract

This research project examines the approach of daily newspapers regarding linguistic innovations. The author discusses how different newspapers cope with language as a living phenomenon, based on a corpus of interviews with chief editors and language advisors employed by the major Flemish and Dutch newspapers. The study is comparative in two ways: on the one hand, the attitudes of popular and quality newspapers are compared. On the other hand, interesting parallels and dissimilarities between the two different language areas are pointed out. The author analyzes a wide range of topics: the feelings towards the spelling reform of 2006, the spelling battle between the 'Greens' and the 'Whites' in the Netherlands, the attitudes concerning linguistic phenomena such as youth language, foreign (often English) words, buzz words and neologisms, tendencies as the coarsening and deterioration of the (skills in the) mother tongue, and the question whether newspaper language functions either as a reflection of the language of society or as a pedagogical example.

1. INLEIDING

1.1 Media en taalbeleid

Een lezer die 's ochtends aan de ontbijttafel of op de trein zijn vertrouwde dagblad openslaat, doet dat in de eerste plaats om op de hoogte te blijven van het reilen en zeilen in de wereld. Lezersbrieven en reacties op internetfora doen evenwel vermoeden dat ook de vorm van de berichtgeving het leespubliek beroert. Soms gebeurt dat in die mate dat de geloofwaardigheid van een krant in rechtstreeks verband lijkt te staan met de mate waarin ze erin slaagt om een correct taalgebruik te hanteren. Het cliché dat een krant die niet eens behoorlijk kan spellen het waarschijnlijk ook niet zo nauw neemt met de juistheid van haar berichtgeving, is kort door de bocht, maar dat men op een redactie maar best niet te licht omspringt met taal staat buiten kijf.

De bewuste en systematische manier waarop de media omgaan met de taal als dagelijks werkinstrument, valt onder de noemer 'taalbeleid'.¹ Van Poecke en Van den Bulck (1991) halen in "*Taal en omroep. Een schets van de evolutie in het taalbeleid van de Vlaamse Openbare omroep*" drie argumenten aan die

¹ Het spreekt voor zich dat 'taalbeleid en media' een zeer ruim internationaal onderzoeksveld bestrijkt dat deze *case study* ver overstijgt. Voor een eerste blik op die bredere context kan men, onder andere, terecht bij Bell 1991, Johnson en Ensslin 2007 of Cotter 2010.

het belang van een goed taalbeleid onderstrepen. Hun bespreking is weliswaar enkel toegespitst op het taalbeleid van de openbare omroep, maar vertoont inhoudelijk duidelijke raakvlakken met de mogelijke rol van de geschreven pers.

Ten eerste zien Van Poecke en Van den Bulck een positieve en cruciale rol weggelegd voor de media, namelijk de verspreiding en bevestiging van de standaardtaal. Ze redeneren:

Door de belangrijke functies die de media vervullen, zal de taalgebruiker voor zijn taalnorbewustzijn zich veeleer oriënteren op de taal die in de massamedia gebruikt wordt dan wel op de literaire taal, waarbij de omroeptaal zelf vaak gezien wordt als de belichaming van de standaardtaal (Van Poecke en Van den Bulck 1991:1).

Dat de term ‘VRT-Nederlands’ (bedoeld wordt het Nederlands van de VRT-nieuwsuitzendingen) zowel door taalkundigen als door het merendeel van de Vlaamse bevolking als synoniem gebruikt wordt voor ‘Algemeen Nederlands’ bevestigt bovenstaande stelling (van der Sijs & Willemyns 2009: 53).² Uit onderzoek van Hans Van de Velde en Muriël Houtermans (1999) blijkt dat eenzelfde perceptie ook in Nederland leeft: de nieuwslezers van de nationale zender (NOS) worden beschouwd als de standaardtaalsprekers bij uitstek. Ook voor krantentaal geldt die normerende functie: van een kwaliteitskrant verwacht het publiek eveneens dat de gebruikte schrijftaal tot de standaardtaal behoort. Of dit ook geldt voor populaire kranten, is voer voor discussie. Er schuilt misschien wel enige waarheid in de bewering dat het taalgebruik van die kranten voor veel van hun lezers ook als de/hun norm geldt, al verschilt dat wel degelijk van het Nederlands dat in kwaliteitskranten verschijnt.

Een tweede reden waarom men in de media beter wat langer blijft stilstaan bij het opstellen van het taalbeleid, is dat taalgebruik in de media een goede registratie biedt van de ontwikkelingsfase waarin de moedertaal zich bevindt (Van de Velde e.a. 1995). Dit wil zeggen dat televisiezenders, kranten, tijdschriften etc. niet enkel een belangrijke rol spelen in het weergeven van taalnormen, maar die normen bovendien ook kunnen beïnvloeden. Media spelen vooral een rol bij de zichtbaarheid en de aanvaarding van taalinnovatie:

de media [...] [zijn] tevens van belang, indien al niet voor de verspreiding van de standaardtaal, dan toch voor het feit dat ze de taalgebruiker in contact brengen met deze taalvariëteit en hierbij een positieve houding t.o.v. de standaardtaal aankweken (Van Poecke en Van den Bulck 1991:1).

² Het is veelzeggend dat de VRT in oktober 2011 in een hevige polemiek terecht kwam toen ze haar taak als normbepaler ter discussie stelde. Nauwelijks een maand later bevestigden de raad van bestuur en de directie van de VRT dat “de openbare omroep het tot zijn opdracht rekent om mee de taalnorb in Vlaanderen te bepalen. Wie de Nederlandse standaardtaal wil verwerven, moet zich kunnen spiegelen aan het taalgebruik bij de VRT” (VRT 2011).

Van Poecke en Van den Bulck (1991) besluiten dat de media zich niet enkel bewust moeten zijn van het feit dat taal een communicatiemiddel is, maar ook het symbool van de gemeenschap waartoe ze zich richten. Taal is dus niet louter een instrument om een boodschap over te brengen. Lezers herkennen zich immers in de taal van de krant die ze elke dag lezen en zullen pas overwegen om een abonnement te nemen, wanneer ze zichzelf kunnen identificeren met zowel de vorm als de inhoud van een bepaald dagblad³. Ook daarom springen kranten beter zeer bewust om met hun taalgebruik.

1.2 Doel

In Belsack (2008) werd het taalbeleid van Vlaamse en Nederlandse dagbladen onderzocht. Daarbij maakte ik niet enkel de vergelijking tussen populaire en kwaliteitskranten, maar besprak ik ook de gelijkenissen en verschillen tussen de dagbladen van beide taalgebieden.

Op dat ogenblik bestonden er nauwelijks studies over het taalbeleid in Nederlandstalige ‘gedrukte’ media (en dat geldt vandaag nog steeds). De weinigen die toch een poging ondernamen, zoals Paul Nies in zijn scriptie aan de Katholieke Universiteit Leuven (2005) of Van Poecke en Van den Bulck (1991) richtten zich vooral op het beleid van de openbare omroep. Over de geschreven pers werd er amper gesproken. Dit is bijzonder vreemd, aangezien de Vlaamse pers een lange traditie inzake taalzorg en taaladvies heeft (zie Vandebussche 2010 voor een overzicht).

In dit artikel ligt de nadruk op één aspect van dat taalbeleid, namelijk hoe kranten omgaan met vernieuwingen in de moedertaal. Daarvoor is het echter noodzakelijk om eerst het bredere kader van het onderzoek te schetsen, alvorens over te gaan tot een gedetailleerde bespreking van het onderzoek naar taalvernieuwing.

1.3 Methode

1.3.1 Interviews

Het leeuwendeel van het onderzoekscorpus bestond uit de schriftelijke weergave van negen mondeling afgenomen interviews. Deze kwamen tot stand op verschillende krantenredacties (zie ook 1.3.2) in de periode september 2006-november 2007 te Brussel, Amsterdam en Rotterdam. De persoon die de eind-

³ Dat deze stelling hout snijdt, blijkt des te meer uit verschillende anekdotes over lezersbrieven die tijdens de interviews opgerakeld werden. Bij zowat alle kranten in Vlaanderen en Nederland kent men het fenomeen van de verontwaardigde lezer die zijn beklag doet over zowel foutieve berichtgeving als taalfouten. Beide kunnen er de oorzaak van zijn dat het abonnement opgezegd wordt. Natuurlijk heeft dit niet louter met zelf-identificatie te maken, maar eveneens met (het gebrek aan) geloofwaardigheid. Zie ook Belsack (2008).

verantwoordelijkheid over het taalbeleid had, kreeg telkens zeven gestandaardiseerde vragen⁴ te beantwoorden. In de praktijk bleek deze hoofdverantwoordelijke vaak iemand van de eindredactie te zijn, al beschikten sommige dagbladen ook over een echte taaladviseur. Elk interview duurde minimum vijftientig minuten, maximaal een uur.

1.3.2 Participanten

Bij het selecteren van de participanten werd er rekening gehouden met verschillende criteria. Allereerst werd gekozen voor een comparatieve aanpak waarbij Nederlandse en Vlaamse kranten onder de loep genomen werden, om zo na te gaan of Noord en Zuid op een andere manier omgaan met nieuwe fenomenen in de moedertaal. Daarnaast was het belangrijk om zowel populaire kranten als kwaliteitskranten op te nemen in het onderzoek, aangezien er misschien ook op dat vlak verschillen in taalbeleid aan het licht konden komen. Verder leek het ook interessant om te kijken naar een iets 'gespecialiseerdere' krant, zoals het financieel-economische dagblad *De Tijd*, of naar een krant die zich specifiek richt op een bepaalde regio of stad, zoals het Amsterdamse *Het Parool*. In een eerste stadium werd er uitgegaan van de oplagecijfers van het Centrum voor Informatie over de Media (CIM) in België en Het Oplage Instituut (HOI) in Nederland. De populaire kranten en kwaliteitskranten met het hoogste aantal lezers werden gecontacteerd. Vervolgens was vooral de bereidwilligheid van de aangesproken redacties om mee te werken met het onderzoek, een doorslaggevende factor. Uiteindelijk zouden negen dagbladen participeren in het onderzoek.

a) Vlaanderen

In dit onderdeel worden de deelnemende dagbladen zeer beknopt voorgesteld. Voor een diepgaande analyse van het profiel van Vlaamse kranten wordt verwezen naar het werk *Printmedia in Vlaanderen* van Trees Verleyen (2005). In Vlaanderen werkten *De Standaard*, *De Tijd*, *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws* mee aan het onderzoek.

De Standaard is een Vlaamse kwaliteitskrant met een oplage van 98.848 exemplaren en bij benadering 300.000 lezers per dag (CIM 2000-2008). Aanvankelijk sloot de ideologie van deze krant aan bij de katholieke strekking, maar later wierp ze deze signatuur af en profileerde ze zich als centraal en Vlaams. Momenteel verschijnt *De Standaard* zowel op tabloidformaat als digi-

⁴ De vragenlijsten en het corpus (meer bepaald de uitgeschreven interviews) verschenen integraal als bijlage in Belsack (2008). Alle onderstaande citaten van participanten kunnen ook in dit corpus teruggevonden worden.

taal. Naast het dagelijkse nieuws uit binnen- en buitenland verschijnen er dagelijks bijlagen zoals “Film en Cultuur”, “Wetenschap”, “Standaard der Letteren” e.d. (De Standaard 2008).

De tweede krant was de gespecialiseerde, financieel-economische kwaliteitskrant *De Tijd*. Dit dagblad heeft een oplage van 48.751 exemplaren en wordt elke dag door gemiddeld 150.000 Vlamingen gelezen (CIM 2000-2008). *De Tijd* richt zich voornamelijk op mensen uit de bedrijfs- en beurswereld. De inhoudelijke keuze van de artikelen en het taalgebruik zijn afgestemd op een specifiek financieel-economisch geïnteresseerd lezerspubliek.

De derde krant was *De Morgen*. Dit dagblad telt een oplage van 68.618 exemplaren en heeft iets meer dan 200.000 lezers per dag (CIM 2000-2008). Oorspronkelijk zag *De Morgen* het levenslicht binnen socialistische kringen. Nu beschrijft ze zich eerder als progressief en onafhankelijk, al blijft ze wel links-intellectueel geïnspireerd.

De laatste krant in het onderzoek was *Het Laatste Nieuws*. Deze krant is met een oplage van 348.684 exemplaren en circa een miljoen lezers de grootste populaire krant van Vlaanderen (CIM 2000-2008). Naast het (inter)nationale nieuws en de uitgebreide sportbijlage biedt deze liberale krant ook specifiek streekgebonden nieuws aan.

b) Nederland

Voor het Nederlandse deel van het onderzoek interviewde ik verantwoordelijken van *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant*, *Het Parool*, *Algemeen Dagblad* en *De Telegraaf*.

NRC Handelsblad is een liberale kwaliteitskrant die mikt op een hoger opgeleid lezerspubliek. Ze heeft een gemiddelde oplage van 222.481 exemplaren en bereikt op die manier zo'n 670.000 lezers per dag (HOI 2008). De krant is een middagkrant die zich vooral wil toespitsen op politiek, economie, buitenland, kunst, literatuur en opinie. Naast de ‘dagkrant’, waarin de dagelijkse actualiteit aan bod komt, omvat de krant ook vijf economiekaternen en zeven wekelijkse bijlagen, zoals bv. het *Cultureel Supplement*. Daarnaast geeft de redactie eveneens *NRC Next* uit, een ochtendkrant op tabloidformaat, gericht op een jonger lezerspubliek (*NRC Handelsblad* 2007). *NRC Next* bereikt zelf nog eens 270.000 lezers, met een oplage van om en bij de 90.000 exemplaren (HOI 2008).

De Volkskrant was aanvankelijk een rooms-katholieke kwaliteitskrant, maar heeft zich ondertussen losgeweekt van haar ontstaanscontext. Momenteel mikt deze krant op een jong, progressief en eerder links publiek. Ze heeft een oplage van 269.170 exemplaren en wordt elke dag gelezen door meer dan 800.000 Nederlanders (HOI 2008).

Het Parool ontstond tijdens de Tweede Wereldoorlog als sociaaldemocratische verzetskrant. Haar ondertitel, “De krant van Amsterdam”, maakt meteen duidelijk dat de focus op de Nederlandse hoofdstad ligt. Naast de Amsterdamse actualiteit vormen kunst en media de belangrijkste pijlers van de tabloidkrant. Elke weekdag krijgt een specifieke bijlage, waarin men focust op wetenschap, mode, sport, kunst, opvoeding e.d. (De Persgroep 2012b). De krant heeft een oplage van 88.824 exemplaren, wat neerkomt op zo’n 270.000 lezers per dag (HOI 2008).

Het huidige Algemeen Dagblad ontstond toen de krant in 2005 fuseerde met een aantal landelijke kranten. Ten tijde van het onderzoek waren de oplagecijfers door deze fusie nog niet voorhanden in Het Oplage Centrum, maar de chef eindredactie, Theo den Boer, schatte dat de oplage in 2007 rond de 500.000 exemplaren lag. Dat betekent dat deze populaire krant nu dagelijks door meer dan anderhalf miljoen mensen gelezen wordt. Naast de papieren versie biedt AD Media internationaal, landelijk, regionaal en lokaal nieuws ook digitaal aan. De regionale edities bestaan uit drie katernen: een algemeen nieuwsdeel, een regionaal deel en AD Sportwereld. De landelijke editie krijgt naast het algemeen nieuwsdeel en AD Sportwereld elke weekdag een specifiek thema, getiteld “Geld en recht”, “Autowereld”, “AD Uit!” e.d. (Persgroep 2012a).

De Telegraaf is de grootste populaire krant van Nederland met een oplage van 703.504 exemplaren (HOI 2008). Dagelijks wordt ze dus gelezen door meer dan twee miljoen mensen. Naast sportnieuws, nationaal en internationaal nieuws biedt ze haar lezers ook een apart financieel katern aan, getiteld “De Financiële Telegraaf”.

1.4 Opzet

In het overkoepelende onderzoek van 2006-2008 (Belsack 2008) kwamen zeven aspecten van het taalbeleid aan bod: de opmaak en de verantwoordelijken van het taalbeleid, de te volgen normen, de inhoud van het beleid (waarbij er aandacht besteed werd aan zowel de algemene richtlijnen als enkele specifieke taalverschijnselen), het verband tussen correct taalgebruik en het imago van een dagblad, het beleid van kranten ten opzichte van taalkundige vernieuwing, de witte spelling en de kwestie of kranten een voorbeeld- of spiegel functie uitoefenen.

In dit artikel wordt eerst zeer beknopt toegelicht hoe het taalbeleid van de onderzochte kranten er in de praktijk uitziet. De achtergrond van de participanten en de manier waarop dit beleid precies tot stand is gekomen, wordt besproken in Belsack (2008). Vervolgens wordt er gefocust op een reeks taalverschijnselen die alle onder de noemer ‘taalvernieuwing’ vallen: de attitudes ten opzichte van de spellingshervorming van 2005/2006, de groen-witte spel-

lingstrijd in Nederland, de houding ten opzichte van anderstalige woorden en de ‘Engelse ziekte’, modewoorden en neologismen, jongerentaal en tot slot taalverruwing en taalverloeding. Daarnaast wordt er even stilgestaan bij de rol van een krant als opvoeder of als spiegel van (het taalgebruik van) de lezer. Voor een uitvoerige bespreking van de andere aspecten wordt er verwezen naar Belsack (2008). De globale opzet is om na te gaan of er enige waarheid schuilt in de algemeen gangbare veronderstellingen enerzijds dat populaire kranten het niet zo nauw nemen met hun taalbeleid (en in die zin al wat gemakkelijker nieuwe taalverschijnselen laten doorschemeren in hun taalgebruik dan bij kwaliteitskranten het geval is) en anderzijds of het cliché klopt dat men in Vlaanderen nog steeds wat conservatief en protectionistisch omspringt met de moedertaal, terwijl zogenaamd ‘progressief’ Nederland maar al te graag nieuwe taalverschijnselen opneemt in de krant.

2. TAALBELEID IN DE PRAKTIJK

2.1 *Nederland*

Uit het onderzoek blijkt dat elke onderzochte krant een min of meer gestructureerd taalbeleid voor de redacteurs opgesteld heeft.

Bij NRC Handelsblad kijkt de chef van de eindredactie toe op correct taalgebruik. Dat gebeurt naar eigen zeggen ‘à l’improviste’, organisch en pragmatisch. Het gaat om persoonlijke begeleiding van de journalisten die vooral voor de jongere collega’s (in het bijzonder bij zusterkrant NRC Next) erg intensief kan zijn. NRC Handelsblad heeft een Stijlboek (ook in handelseditie) dat niet enkel taal en stijl, maar eveneens normen, ethiek en encyclopedische weetjes bespreekt.

Bij de Volkskrant verloopt de taalzorg een stuk gestructureerder. Het *Stijlboek* van de Volkskrant bevat alle huisregels op gebied van taal, spelling en stijl (en is ondertussen aan de vierde editie toe). De inhoud wordt bewaakt door de zogenaamde Stijlgroep van de Volkskrant, een zevental redacteurs die geregeld taal- en stijlkwesities uit de krant bespreken. De officiële ‘taalpaus’ is Bas van Kleef – hij heeft het laatste woord in taalgerelateerde zaken, alsook in kwesities waarover geen officiële consensus bestaat. Verder houdt men taalcursussen voor beginnende en/of geïnteresseerde redacteurs en om de twee à drie maanden krijgt de redactie een knipselkrantje met fouten geselecteerd uit zestig tot zeventig artikelen.

Adjunct-hoofdredacteur Rob Siebelink voert het huidige taalbeleid bij Het Parool. Met drie eindredacteurs vormt hij het taalcomité dat voor de taalbewaking zorgt en het Stijlboek van de krant opstelt. Dat laatste blijft echter een zuiver intern instrument en wordt niet gepubliceerd. Het bevat vooral een

bespreking van de afwijkende gevallen en inconsequenties in de ‘groene spelling’, in de hoop verwarrende fouten uit de krant te houden.

De fusie in 2005 van Algemeen Dagblad met een aantal regionale kranten was de aanleiding om een Stijlboek voor de nieuwe krant op te stellen. Dit is net als bij het Parool enkel een intern werkinstrument en niet verkrijgbaar in de boekhandel. Het is wel de bedoeling dat iedereen bij de krant het kan raadplegen op een intranet, zodra het helemaal voltooid is. Bovendien zal het ook in gedrukte versie verspreid worden op de redactie. Chef eindredactie Theo den Boer heeft het laatste woord in taalzaken en ziet zijn rol vooral als coachend en corrigerend.

De Telegraaf heeft naar eigen zeggen geen uitgesproken taalbeleid. In principe streeft de eindredactie van elk katern naar een foutloos taalgebruik in de krant.

2.2 Vlaanderen

Ludo Permentier was gedurende lange tijd de ‘taalbewaker’ van De Standaard. Hij waakte niet enkel over het taalgebruik in de krant maar organiseerde ook opleidingen. Sinds begin 2007 verzorgt Permentier enkel nog de taalbijlagen, naast een wekelijkse column. Peter Cuypers heeft Permentiers taak ondertussen overgenomen. Cuypers werkt al vijftientig jaar voor De Standaard en is naast chef-eindredactie ook supervisor van het taalbeleid. Het team van de eindredactie bestaat uit acht mensen die controleren, overleggen en afspraken maken. Met het oog op de eenvormigheid heeft Cuypers hier het laatste woord in, hoewel hij naar eigen zeggen openstaat voor tegenargumenten.

Ook De Tijd had met Ludo Van den Eynden lang een taalbewaker die voor een dagelijkse interne taalmailing zorgde. Standaardnederlands was daarbij de zeer strakke norm. Veerle Janssens maakt vandaag samen met negen anderen de eindredactie van De Tijd uit. Zij heeft onder andere een ‘taallijst’ voor intern gebruik aangelegd en doorgemailed. Daarin bespreekt ze vaak in De Tijd voorkomende termen die enigszins tot verwarring kunnen leiden, zoals de schrijfwijze van bedrijfsnamen⁵. Verder heeft ze ook een lijst opgesteld van Algemeen Belgisch Nederlandse termen die sinds de spellinghervorming ook in de krant mogen verschijnen. Sinds kort verspreidt ze bovendien per mail een ‘taaltip van de redactie’, gebaseerd op vaak voorkomende probleemgevallen zoals *hen/hun, recent/recentelijk, ritme/tempo* etc.

Van een echt taalbeleid is bij de Morgen sinds een tiental jaar sprake. Hade-wych Van den Bossche is een van de vier ‘chef-editors’ die samen niet enkel

⁵ Een voorbeeld van een problematische bedrijfsnaam is ‘Hema’: schrijft men dit met vier hoofdletters of met één hoofdletter? Enerzijds is het een eigenaam (en wordt het dus met één hoofdletter geschreven), anderzijds is het oorspronkelijk een afkorting (en mag het dus met vier hoofdletters geschreven worden).

verantwoordelijk zijn voor de eindredactie maar ook voor de lay-out en foto-redactie. Dit wil zeggen dat Hadewych Van den Bossches functie dus meer omvat dan enkel het taalbeleid uit te stippelen en in de praktijk om te zetten (wat ook bij de meeste andere participanten het geval is). Sinds zij bij De Morgen werkt, is het team van de eindredactie aangegroeid tot elf mensen. Dat team komt samen en bespreekt een aantal kwesties waarvan Van den Bossche vindt dat ze niet consequent gebeurd zijn, of dingen waarover nog geen consensus bestaat. Verder is de taak van de eindredactie ook wat verschoven, “meer naar het inhoudelijke toe”. Over het algemeen stelt ze dat de eindredactie nu invloedrijker is op de krant dan tien jaar geleden.

Bij Het Laatste Nieuws, ten slotte, wil men niet echt spreken van een taalbeleid in de meest strikte zin van het woord: er is geen taaladviseur noch aparte, speciale correctoren. Taalcontrole komt er in de praktijk dan ook vooral via de eindredactie, die ervoor zorgt dat elk inkomend stuk door drie verschillende medewerkers nagelezen wordt.

3. TAALVERANDERING

3.1 *Over het wel en wee van de spellinghervorming van 2005*

Op 15 oktober 2005 rolde de vernieuwde editie van de Woordenlijst Nederlandse Taal van de drukpers (Woordenlijst Nederlandse Taal 2005). In deze herziene versie van het ‘Groene Boekje’ werd een spellinghervorming voorgesteld die vanaf 1 augustus 2006 van kracht zou worden. Ondanks de commotie rond deze hervorming in het Nederlandse taalgebied, was ze eigenlijk niet zo drastisch als sommige tegenstanders deden uitschijnen. In de praktijk had men vooral die regels proberen bij te schaven die in het verleden verwarring zaaiden of resulteerden in ‘onlogische’ schrijfwijzen. Onder andere de schrijfwijze van woordgroepen met een cijfer, de tussen-*n* in samenstellingen, het al dan niet aanduiden van tijdperken en stromingen met een hoofdletter en de beruchte paardenbloemregel werden aangepast (Daems 2006, van der Sijs & Willemyns 2009: 330). Daarnaast werden ook de regels voor het vervoegen van Engelstalige werkwoorden beschreven. Tot slot werd de woordenlijst aangevuld met nieuwkomers in de Nederlandse taal, zoals *spamfilter*, *ecoaardappelen* of het Surinaamse *okseltruitje* (Taalunieversum 2005).⁶

Onder de Vlaamse kranten heerste in het algemeen vrij grote eensgezindheid omtrent de spellinghervorming. Ondanks de uiteenlopende persoonlijke meningen bleef het officiële beleid van de afzonderlijke kranten neutraal en werden de nieuwe spellingregels zonder morren geïmplementeerd. Bij De

⁶ Detailinformatie over de spellinghervorming is te vinden bij Permentier (2005) en Daems (2009); voor een populariserende beschouwing verwijzen we naar Daniëls (2005).

Standaard en De Tijd kon men de hervorming het meest appreciëren. Daar oordeelde men dat consequente regels nu eenmaal noodzakelijk zijn en dat ze het de taalgebruiker alleen maar makkelijker maken. Dat er altijd wel mensen zullen zijn die niet akkoord gaan met een bepaalde schrijfwijze, is eigen aan zo'n 'gedwongen' vernieuwing. Maar omdat het slechts over een beperkt aantal woorden gaat en de hervorming van 2005 in die zin niet zo ingrijpend was, vond men bij De Tijd en De Standaard al die commotie niet gerechtvaardigd. Bij één regel had men toch bedenkingen, nl. de schrijfwijze van woordgroepen met een cijfer, zoals in *1 aprilgrap*. Wanneer men deze regel toepast, dan valt meestal wel duidelijk uit de context af te leiden wat bedoeld wordt. Toch zijn er ook gevallen waarbij verwarring ontstaat, want hoe moet men het meervoud van *5 dollarbiljet* nu interpreteren?⁷ Verder was men ook niet onverdeeld gelukkig over het aan elkaar schrijven van woorden waar vroeger een koppelteken gebruikt werd, zoals bij *Coca-Colaflesje* (al mag men omwille van de leesbaarheid wel nog steeds een koppelteken schrijven zoals vroeger: *Coca-Cola-flesje*).

Op de redacties van De Morgen en Het Laatste Nieuws klonk de kritiek iets luider. Daar noemt men het morrelen aan spellingregels 'artificieel' en 'verwarrend'. Volgens hen is het maatschappelijk draagvlak voor spellinghervormingen niet erg groot, wat ertoe leidt dat veel mensen niet bepaald positief staan tegenover op het instuderen van die nieuwe regels. Op lange termijn zou dit kunnen uitmonden in spellingverwarring, zo luidde het, en uiteindelijk zelfs in een zekere spellingsmoehheid. Toch vond men ook hier dat de nieuwe regels toch toegepast moesten worden, al was het maar omdat ze nu eenmaal deel uitmaken van de officiële standaard.

In Nederland speelde zich ondertussen een heel ander verhaal af. Daar ontstond een breuk tussen de media die zich achter de officiële spellinghervorming schaarde, en zij die radicaal voor een alternatieve spelling kozen: de witte spelling. In deze paragraaf wordt enkel de mening van de zogenaamde 'groene' Nederlandse kranten belicht. Het ontstaan van deze tweespalt in de spelling en de attitude van de kranten uit het witte kamp worden uitvoeriger belicht in paragraaf 3.

Onder de groene kranten in Nederland (De Telegraaf, Het Parool en Algemeen Dagblad) heerste een vergelijkbare opinie als in Vlaanderen. Ook al waren de nieuwe regels nog niet perfect, toch betekenden ze in het algemeen een verbetering voor de taal, want ze waren duidelijker en consequenter. Afgezien van enkele ongelukkige keuzes (zoals de extreem lange samenstellingen,

⁷ *5 dollarbiljetten*: Bedoelt men hiermee dan 5 biljetten van 1 dollar of een bepaald aantal biljetten (meervoud) van 5 dollar?

of eigennamen die de hoofdletter verliezen in samenstellingen⁸) koos men er toch voor om de officiële hervorming na te volgen. Bij Het Parool vond men een spellinghervorming bovendien noodzakelijk. Aangezien taal voortdurend in beweging is, is het ook nodig om het systeem af en toe opnieuw te bekijken en aan te passen. Deze visie klinkt een stuk dynamischer en progressiever dan bij De Morgen en Het Laatste Nieuws, waar men spellinghervormingen eerder als een noodzakelijk kwaad beschouwt.

3.2 De groen-witte spellingstrijd

In 2005 en 2006 protesteerde een deel van de media in Nederland tegen de officiële spellinghervorming. Het Genootschap Onze Taal schaarde enkele landelijke kranten (zoals NRC Handelsblad, de Volkskrant en Trouw), opiniebladen (zoals Elsevier, HP/De Tijd, de Groene Amsterdammer en Vrij Nederland), de Nederlandse Publieke Omroep (NOS) en Planet Internet achter zich. Samen richtten ze het ‘Platform Witte Spelling’ op. Volgens hun beginselverklaring ijverden ze voor een spelling die eenvoudiger, pragmatischer en gebruiksvriendelijker zou zijn dan de officiële groene spelling (Platform Witte Spelling 2006). De witte spelling was geboren, en de gevolgen zijn tot op de dag van vandaag merkbaar in het Nederlandse medialandschap. De Nederlandse Taalunie wees de voorstellen van het Platform Witte Spelling immers af, zodat er sindsdien in Nederland twee spellingsystemen naast elkaar in omloop zijn: de officiële groene spelling en de alternatieve witte spelling. Dit herinnert de oplettende lezer waarschijnlijk aan die andere ‘spellingstrijd’, die van 1954 tot 1995 verwarring zaaide onder zowel Vlaamse als Nederlandse taalgebruikers: toen kon men immers kiezen tussen de voorkeurspelling (bv. “cultuur”) of de progressieve spelling (bv. “kultuur”). De uniformiteit van de spelling van onze moedertaal zou dus amper een decennium gehandhaafd blijven.

Van de onderzochte kranten behoorden er slechts twee tot het ‘witte kamp’: NRC Handelsblad en De Volkskrant. Bas Van Kleef (De Volkskrant) was van meet af aan nauw betrokken bij de totstandkoming van de alternatieve spelling (en is in die zin ook de meest fervente voorstander onder mijn participanten). Bij NRC Handelsblad heerste er aanvankelijk koudwatervrees, maar de redactie besloot uiteindelijk toch voor de witte spelling te kiezen “omdat zoveel taalliefhebbers voorbeelden gaven die de inconsequenties, het gebrek aan

⁸ Sinds de hervorming van 2005 verliezen eigennamen hun hoofdletter wanneer ze aan een ander woord gekoppeld worden. Volgens sommige participanten zorgt deze schrijfwijze echter voor verwarring of een ‘lelijk’ woordbeeld. Bv.: *desmoeder*. De oude schrijfwijze *DES-moeder* verwijst duidelijker naar het hormoon DES dat in de jaren zestig aangeboren afwijkingen veroorzaakte. Met de nieuwe spelling vallen afkomst en opbouw van het woord veel moeilijker af te leiden.

logica en de ver doorgevoerde taalgeleerdheid bij het Groene Boekje aan de kaak stelden". De aanhangers van het witte kamp argumenteerden dat de groene spelling te onlogisch, te 'geleerd' en inconsequent was en bovendien indruiste tegen hun taalgevoel. De Nederlandse Taalunie werd door NRC Handelsblad dan weer omschreven als "een clubje taalgeleerden dat vanuit hun ivoren toren oordeelt dat je iets zus of zo moet spellen om een reden die het verstand van de doordeweekse taalgebruiker ver te boven gaat".⁹ De alternatieve spelling daarentegen zou veel gematigder en logischer zijn. Daarnaast laat ze de taalgebruiker ook meer keuzevrijheid.¹⁰ NRC Handelsblad en De Volkskrant ervoeren dit duidelijk als een meerwaarde.¹¹

Op de Nederlandse redacties waar men bewust de groene spelling bleef volgen, stuitte de witte spelling op heel wat ongenoegen. Zelfs al kent ook de officiële spelling haar gebreken, toch is ze meer dan aanvaardbaar en biedt ze de taalgebruiker houvast, redeneert men. Dat er nu er twee spellingsystemen naast elkaar bestaan, zorgt enkel voor onnodige verwarring, onenigheid en een teruglopende taalbeheersing, zo luidt de algemene overtuiging van de participanten. Bij het Algemeen Dagblad verwoordde men het als volgt: "Ik ben ervan overtuigd dat de 'bedenkers' van de witte spelling, en dan met name Bas van Kleef, zich wild hebben geërgerd aan de laatste spellingshervorming. Ze hadden het gevoel dat ze als journalisten te weinig inspraak hadden. Maar ook al heb je er nog zo veel kritiek op, daarom een onafhankelijke spellingsstaat uitroepen gaat toch te ver". Bij Het Parool was men het sterkst tegen de witte spelling gekant, die men o.m. omschreef als 'flauwekul', 'vervelend', 'betweterig', 'overdreven' en 'zielig'. Beide kranten hopen dat het groen-witte taalconflict zo gauw mogelijk tot het verleden behoort en pleiten voor een uniform spellingsstelsel, want vanuit pedagogisch standpunt is deze tweespalt in het Nederlandse taalgebied niet bevorderlijk.

Volgens de Vlaamse kranten is de kans dat de witte spelling naar Vlaanderen komt, zeer gering. Volgens De Tijd zou dat al van meet af aan gebeurd moeten zijn, als er überhaupt al vraag naar geweest was in Vlaanderen. Volgens Peter Cuypers (De Standaard) is er nog een andere reden, namelijk dat de

⁹ Dezelfde kritiek weerklinkt ook uit het groene kamp, getuige volgend citaat van Theo den Boer (Algemeen Dagblad): "De Taalunie moet zich de klacht dat ze te weinig naar de buitenwacht luistert, zeker aantrekken. Nu heeft de buitenwereld immers het beeld van enkele stoffige heertjes die vanuit hun ivoren toren bepalen hoe zij moeten spreken en schrijven, terwijl ze absoluut geen *feeling* met de praktijk hebben. Dat geloof ik overigens niet, want er ligt een heleboel wetenschappelijk onderzoek aan de basis van de regels die zij opstellen. [...] De groene spelling moet zeker onze leidraad blijven om verwarring te voorkomen, maar het zou geen kwaad kunnen om de kritiek van de witte spellers –die op sommige plaatsen wel terecht is – eens onder de loep te nemen".

¹⁰ De witte spelling springt bijvoorbeeld nogal pragmatisch om met de spelling van neologismen (al dan niet afgeleid uit een andere taal). Zo mag je het woord *stressen* zowel met één 's' vervoegen (*hij stresst*) als met twee s'en (*hij stressen*).

¹¹ Men kan zich natuurlijk de vraag stellen hoe consequent een spellingsstelsel is dat deels afhangt van het taalgevoel (en de keuzes die daaruit voortvloeien) van elke afzonderlijke taalgebruiker (n.v.d.a.).

‘taalgebieden’ Vlaanderen en Nederland betrekkelijk ‘afgesloten’ zijn. Daarmee bedoelt hij dat er weinig Nederlandse kranten in Vlaanderen worden gelezen en vice versa. Daarom is het niet erg waarschijnlijk dat de Vlaamse geschreven pers door de witte spelling beïnvloed werd/wordt, al volgde ze de discussie wel met veel belangstelling. Bij de Nederlandse dagbladen zag men nog een bijkomende reden voor de Vlaamse desinteresse in de witte spelling. Zowel bij witte als de groene kranten ziet men Vlaanderen als de ‘behoeder’ van het Nederlands. Omdat Vlaanderen door de geschiedenis heen hard heeft moeten vechten om de positie van het Nederlands te handhaven tegenover het veel prestigieuzere Frans, zou men er (volgens onze Nederlandse kranteninformanten) nu veel behoudsgezinder met de taal omspringen dan in Nederland. Terwijl de moedertaal in Nederland veel meer onderhevig is aan verandering en vernieuwing, zo zeggen ze, wordt ‘het Nederlands in Vlaanderen angstvallig ‘bewaakt’. In werkelijkheid blijkt echter dat het onderscheid tussen beide gebieden eerder een kwestie van gradatie is dan van lijnrechte tegenstellingen.

3.3 De verengelsing van de media

Er is geen gebrek aan bronnen en meningen over de rol van het Engels als lingua franca bij uitstek, en over de ‘schuld’ van de media aan de vermeende verengelsing van het dagelijkse taalgebruik. Of die verengelsing nu een verrijking of verarming betekent, ze is reëel en kranten komen er voortdurend mee in aanraking. In hun beleid is het dus belangrijk om te bepalen of zij kiezen voor een rol als katalysator of als antagonist in het proces. Laten ze Engelstalige woorden toe en zo ja, zijn er dan bepaalde criteria of aanvaardt men deze woorden blindelings? Of zal men daarentegen die termen zoveel mogelijk proberen te vertalen naar het Nederlands? En hoe gebeurt die vertaling dan precies?

Het proces van vertalen en ‘hertalen’ baart de redacties dikwijls heel wat kopzorgen. Dat bleek althans uit de reeks voorbeelden die de participanten aanhaalden. Sommige termen worden gelanceerd in het Engels, maar kunnen makkelijk (lees: letterlijk) naar het Nederlands vertaald worden. Zo’n voorbeeld is *operating system*, dat ondertussen algemeen bekend is als *besturings-systeem*. Soms stelt men zich echter de vraag of bepaalde woorden wel per se vertaald moeten worden. Het Engelstalige *CEO (Chief Executive Officer)* kent geen letterlijke vertaling. De meeste dagbladen opteren daarom voor de term *algemeen directeur*, al behoren ook *gedelegeerd bestuurder* en *directievoorzitter* tot de mogelijkheden. Bij een financieel-economisch blad als *De Tijd* laat men de term evenwel steeds vaker onvertaald. Men gaat er immers van uit dat het lezerspubliek van *De Tijd* vertrouwd is met het begrip *CEO* en dat een vertaling in dat opzicht overbodig is. Sommige termen (waaronder vooral ter-

men uit de technologie en nieuwe media) vallen ook haast niet te vertalen. Zo gaf men bij NRC Handelsblad het voorbeeld *ADSL*, oftewel *Asymmetric Digital Subscriber Line*. In plaats van het woord naar het Nederlands te vertalen, zal men eerder geneigd zijn om de Engelstalige afkorting voluit te schrijven, gevolgd door een omschrijving die uitlegt wat het woord precies betekent. Uit het verleden bleek bovendien dat sommige krampachtige vertalingen geen ingang vonden bij de gewone taalgebruiker. Zo heeft niemand het de dag van vandaag nog over *zelfrekenaars* maar gewoon over een pc. Het Parool gaf te kennen ook het woord *smartphone* onvertaald in haar stukken te laten staan. Daar argumenteerde men dat geen enkele Nederlander weet waarover het gaat als men de term *slim mobieltje* gebruikt. Opmerkelijk genoeg is de term *slimme telefoon* wel in omloop in de Vlaamse dagbladen.¹²

De algemene tendens zou men als volgt kunnen samenvatten: zowel in Nederland als in Vlaanderen probeert men alles zoveel mogelijk in het Nederlands te zeggen. Met andere woorden, alle Engelstalige woorden moeten in de mate van het mogelijke ofwel zelf nog ‘vertaald’ worden, ofwel vervangen door een reeds bestaand Nederlands equivalent. Als Engelstalige termen niet goed vertaald kunnen worden, zal men ze toch op z’n minst uitleggen aan de lezer. In de praktijk blijken er in Vlaanderen verschillende gradaties te bestaan wat betreft het al dan niet vertalen van deze woorden. De Standaard lijkt het strengste, traditioneelste en misschien wel meest consequente beleid te voeren. Cuypers ziet het blindelings overnemen van Engelse termen als een vorm van luiheid, een gemakkelijksoplossing, want “op die manier ben je niet verplicht om zelf een goede Nederlandse term te zoeken”. Enkel wanneer geen volwaardig Nederlands alternatief bestaat, mag zo’n term in het Engels blijven staan. En zelfs dan mag dat nog niet zomaar in De Standaard: wanneer die termen de eerste keer gebruikt worden, moet men ze uitleggen aan de lezer. Bij De Morgen is men bereid om zo’n woord te aanvaarden wanneer het niet goed te vertalen valt of in economisch getinte stukken gebruikt wordt. Hetzelfde geldt voor begrippen uit de computerwereld. Ook bij De Tijd rijzen er vaak problemen omdat in deze gespecialiseerde krant vanzelfsprekend veel financieel-economische (en dus Engelstalige) woorden voorkomen. Bij de Nederlandse dagbladen daarentegen bleken de onderlinge verschillen minimaal te zijn.

Toch stellen vooral de Nederlandse kranten zich de vraag of deze ‘strijd tegen de verengelsing’ niet zinloos is, aangezien deze taal hoe langer hoe meer ingeburgerd geraakt in de Lage Landen (een trend die zich bovendien in heel Europa aan het voltrekken is). In Vlaanderen stelt men zich iets conservatiever op en zal men Engelstalige termen nog iets meer proberen te vertalen.

¹² Deze term komt niet voor in het Vlaamse interviewcorpus van 2007, maar duikt wel herhaaldelijk op in de geschreven pers anno 2012.

3.4 Modewoorden en neologismen

Onder modewoorden verstaat Van Dale (2005) “woord[en] [die] een tijdlang in de mode [zijn] en vaak te onpas [worden] gebruikt”, meestal naar aanleiding van een bepaald fenomeen. Neologismen zijn dan weer “nieuwgevormd[e] woord[en], nieuwe zegswijze[en], [het] gebruik van [...] bestaand[e] woord[en] in een nieuwe betekenis”, zoals de naam van een bepaalde uitvinding of een bepaald fenomeen. Heel vaak valt het onderscheid tussen beide termen niet duidelijk te maken en kan een woord zowel een modewoord als neologisme zijn. Sommige van die woorden raken na verloop van tijd zo ingeburgerd dat ze ook opgenomen worden in de officiële naslagwerken. Andere zijn minder succesvol en belanden na een tijdje weer in de vergetelheid. Woorden als *metroseksueel*, *thuispagina*, en *naveltruitje* waren vroeger neologismen, maar zijn ondertussen al opgenomen in Van Dale (Vereniging voor Nederlandse Terminologie 2008). Bij andere, zoals *sms-duim*, *zoenstrook*, *schaatsbelg*, *koopgoot*, *gedoogregering*, *twilliciteren*, *obesitaks* en *laatstewilpil*, is het wellicht slechts een kwestie van tijd vooraleer ze tot de standaardtaal zullen behoren.

De rol van de media bij het introduceren en accepteren van neologismen en modewoorden, valt niet te onderschatten. Het is de vraag of dagbladen represief optreden en de woorden pas gebruiken wanneer ze in de Woordenlijst Nederlandse Taal staan, of daarentegen zelf actief op zoek gaan naar nieuwe vondsten. Uit het onderzoek is gebleken dat alle kranten in beide gebieden vrij progressief zijn op het vlak van neologismen. In Vlaanderen is men er zeker niet afkerig van, maar toch durft men de voortrekkersrol niet op zich te nemen. De Nederlandse kranten zijn daar minder terughoudend in en nemen die rol wel openlijk op zich. Volgens De Volkskrant en Algemeen Dagblad is het noodzakelijk dat kranten ruimte hebben voor nieuwe woorden, want zij spelen een cruciale rol in het oppikken en creëren van bepaalde woorden. Het zijn de media die nieuwe woorden introduceren, waarna ze opgepikt worden door de rest van de samenleving en uiteindelijk vaak in het woordenboek belanden. Een krant is in die zin de spiegel van de maatschappij en haar taal.

Een gelijkaardige mening weerklinkt uit Vlaanderen, waar men bij Het Laatste Nieuws stelt: “Een taal leeft, een krant leeft, mensen leven, en ik vind dat een krant een weerspiegeling is van een hele cultuur. [...] Nieuwe termen zijn vaak het teken dat er iets nieuws is, en als er iets nieuws is dan moet dat in een krant staan. Dan kan je er al niet meer om heen”. De rol van trendsetter of ‘uitvinder’ van modewoorden en neologismen weigert men echter op zich te nemen. De Vlaamse dagbladen gaan ervan uit dat een krant in de eerste plaats helder taalgebruik moet propageren en niet experimenteel of esthetisch hoeft te zijn. Creatief taalgebruik kan, maar er moet zuinig mee omgesprongen worden.

3.5 Jongerentaal

Als deel van een groter identiteitspalet wordt het voortdurend veranderende 'jongerenlexicon' vaak aangehaald als voorbeeld van taalvernieuwing en creativiteit. Maar wordt eigenlijk met de term 'jongerentaal' bedoeld? Net zoals in zoveel andere taalgebieden, ontwikkelen veel jongeren een eigen taaltje, zoals de zogenaamde 'straattaal'. Die taal ondersteunt hun identiteit en bepaalt wie bij de groep hoort en wie niet. Vaak gaat dit gepaard met andere groepskenmerken, zoals muziekkeuze en uiterlijke kenmerken. Soms dient deze eigen taal om zich af te zetten tegen 'het gezag', zoals 'de ouders' of 'de school'. Op die manier dient taal dus om zich te onderscheiden van de anderen (Zijlmans 2004). In de grote Nederlandse steden heeft zich vaak zelfs een multi-etnische jongerentaal ontwikkeld, met invloeden uit het Engels, Turks en Arabisch. Dat het echter niet enkel allochtone jongeren zijn die een dergelijke taal spreken, ontdekte Jacomine Nortier in 2001. Ze verrichte toen onderzoek naar het *Murks*, een jongerentaal die gesproken wordt door autochtone Nederlandse jongeren die hun allochtone (Turkse en Arabische) vrienden imiteren. Onderzoek naar soortgelijke tendensen gebeurt ook in Vlaanderen, zoals bijvoorbeeld beschreven wordt in het werk van Jürgen Jaspers (2006) naar het taalgebruik van Marokkaanse jongeren in Antwerpen. Appel (1999), Bulté (2009), Zijlmans (2004) en anderen lijsten reeksen 'jongerentermen' op: aan Nederlandse zijde *dope* ('geweldig, leuk'), *fittie* (vechten), *zwaar flex* (het voormalige *megagaaf*) en *vet cool*; in Vlaanderen *een moveke placeren* ('iemand versieren'), *alijs* ('leuk'), etc. Staan kranten hier voor open en is hun beleid op dit vlak repressief of progressief? Wanneer kan jongerentaal wel in de krant en wanneer niet? Wanneer en hoe zal men deze taal proberen te 'vertalen' naar Standaardnederlands?

De Standaard aan Vlaamse zijde en Het Parool, het Algemeen Dagblad en de Volkskrant aan Nederlandse zijde weren dit soort 'jongerentaal' uit hun krant. Zij menen dat die de geloofwaardigheid van het medium ondermijnt. Bij De Standaard gaat men nog iets verder: daar vindt men het niveau van het taalgebruik bij de jongere generatie van zo'n bedenkelijk niveau, dat men het tegen elke prijs uit de krant wil weren (zie ook paragraaf 7). Op de redactie van Het Parool noemt men jongerentaal ook wel *popie jopie-taal*¹³, omdat men zich als volwassene eigenlijk wat belachelijk maakt als men dit taaltje hanteert om zich geliefd te maken bij jongeren. Een massamedium mag niet vervallen in populistisch taalgebruik, hoe leuk het ook mag klinken.

¹³ Wanneer men zegt dat iets dat 'popie jopie' is, dat bedoelt men dat het populistisch is (met een negatieve bijklank). Het woord is afgeleid van een liedje uit een satirische serie uit de jaren '80, naar aanleiding van een bezoek van paus Johannes Paulus II aan Nederland. De serie 'Popie Jopie' was een onderdeel in het televisieprogramma 'Pisa' van Henk Spaan en Harry Vermeegen.

Bij NRC bewandelt men twee pistes: bij NRC Next springt men vrij progressief om met jongerentaal; bij NRC Handelsblad is men dan weer iets terughoudender. De Morgen en vooral De Telegraaf vinden daarentegen dat jongerentaal wel moet kunnen. Hun belangrijkste argument is dat taal leeft en jongerentaal na verloop van tijd sowieso in de standaardtaal terechtkomt. Wanneer jongerentaal in een krant verschijnt, zal het sowieso wel cursief of tussen haakjes geplaatst worden, om aan te duiden dat het niet het 'normale' taalregister is. Indien nodig wordt de term ook uitgelegd. Het is dus zeker niet zo dat de progressieve dagbladen volledige artikels in jongerentaal zullen publiceren. Dit heeft natuurlijk ook te maken met de aard van jongerentaal, dat voornamelijk een gesproken fenomeen is en slechts zelden (hetzij in chat- en sms-taal) 'ongekuis' gepubliceerd wordt.

3.6 Taalverruwing en taalverloedering

Zowel de Vlaamse als de Nederlandse participanten maakten gewag van het 'verval' van de Nederlandse taalbeheersing bij jongeren. Daar halen ze verschillende redenen voor aan. In Vlaanderen ziet men de nieuwe media en de recente spellinghervormingen als de grote boosdoener. Daarnaast zou ook de verengelsing van de maatschappij bijdragen tot de achteruitgang van de Nederlandse taal bij de jeugd. In Nederland wijt men deze gebrekkige beheersing van het Nederlands aan de veranderde onderwijsmethodes, die eerder de nadruk leggen op communicatie en tekstanalyse dan op het aanleren en toepassen van grammaticale regels (de zogenaamde ouderwetse 'drilmethodes'). Zo zegt Bas van Kleef:

"Dat [de veranderende onderwijsmethodes – E.B.] is ook de reden waarom Nederlandse jongeren vaak geen werkwoord meer deftig kunnen vervoegen. Ik moet die d/t-fouten er dan nog 'uit timmeren'. Dit terwijl taal net heel belangrijk is op een krant; het is het enige gereedschap dat we ter beschikking hebben. Als je daar dan slordig mee omspringt... Een timmerman die geen hamer kan vasthouden, kan ook niets goeds afleveren, zo simpel is het".

Toch ziet men bij Het Parool de toekomst niet per definitie somber in. Volgens Rob Siebelink is het overdreven te stellen dat de huidige generatie journalisten taaltechnisch gezien slechter onderlegd is dan vroeger. Toen zei men immers net hetzelfde: 'de jeugd is niet meer wat ze geweest is'. Grammaticaal gezien zijn veel journalisten van de nieuwe lichting wel beduidend minder goed onderlegd: ze weten niet meer of iets een adjectief of een bijwoord is, hebben geen idee van het begrip 'vervoegd werkwoord' of kunnen soms geen eenvoudige zin meer ontleden. Toch hoeft dat niet noodzakelijk een probleem te zijn. Zolang een journalist maar weet hoe hij 'ik word' en 'hij wordt' schrijft, maakt

het voor Siebelink niet uit of hij 'word(t)' kan benoemen met de technische term 'persoonsvorm'. Iemand die dergelijke termen niet kent, schrijft daarom nog niet per se slechtere teksten.

Deze vermeende achteruitgang bij de jongere generaties heeft ook haar weerslag op het taalbeleid van een krant. Het bijsturen en corrigeren van teksten van de jongste lichte journalisten kost de eindredactie vaak veel tijd. Daarom kiezen sommige Vlaamse en Nederlandse dagbladen voor een aanpak op lange termijn: jonge redacteurs krijgen een interne scholing aangeboden, in de hoop dat hun gebrekkige kennis van de moedertaal op die manier bijgewerkt kan worden (en de fouten er zo al bij de basis uitgefilterd worden).

Een ander fenomeen dat vaak ter sprake kwam bij de Nederlandse participanten, was taalverruwing: grover taalgebruik sijpelt steeds meer door in de hedendaagse maatschappij en media. Omdat dagbladen weerspiegelen wat er in de samenleving gebeurt, zijn krantenredacties in die zin al veel vrijer in woordgebruik en -keuze dan tien of twintig jaar geleden. Ondanks pogingen om schuttingtaal en grof woordgebruik in het algemeen zoveel mogelijk te weren, blijkt dat bepaalde termen gemeengoed geworden zijn in de geschreven pers. Zo duikt het woord *lul(lig)* zo frequent op dat niemand zich er nog aan stoort (op de enkele conservatieve lezer na). Opmerkelijk genoeg geldt dit zowel voor de populaire kranten als de kwaliteitskranten in Nederland. In Vlaanderen daarentegen vermeldde geen enkele participant de toenemende taalverruwing.

3.7 De krant als opvoeder of spiegel van de lezer

Moet een krant bewust een correct taalgebruik nastreven, met de intentie haar lezers de moedertaal aan te leren? Of moet ze de kaart van de herkenning kiezen en het taalgebruik van haar lezers reflecteren, in de hoop dat de lezer zich op die manier identificeert met zijn krant (en natuurlijk een abonnement neemt)? Deze vraag bleek het moeilijkst te beantwoorden. Sommige verantwoordelijken gaven openlijk toe dat ze nog niet over deze kwestie nagedacht hadden. Het is echter een belangrijke (zij het ietwat filosofische) vraag, want deze visie bepaalt net het taalbeleid van de krant.

De Standaard, De Morgen, Algemeen Dagblad en Het Parool vinden dat een krant haar lezers het goede voorbeeld moet geven, toch wat taal(gebruik) betreft. De Volkskrant sluit zich grotendeels bij die visie aan, al maakt Van Kleef toch de bedenking dat die voorbeeldfunctie vandaag in het gedrang komt door de gebrekkige taalbeheersing van de journalisten (zie ook paragraaf 7):

Idealiter leer je (zoals vroeger het geval was) door de krant te lezen wel een correct taalgebruik aan. Maar die stelling durf ik de dag van vandaag helaas toch niet meer vol te houden, omdat dit correct taalgebruik inderdaad zienderogen

terugloopt, zowel bij de kranten als bij de lezers. Over het hele taalgebied worden uitdrukkingen verhaspeld en steeds minder mensen zijn in staat de taal op een correcte manier te hanteren.

Bij NRC Handelsblad is het net andersom. Daar wil men in de eerste plaats het taalgebruik van de lezer reflecteren:

We sluiten ons wel aan bij het taalgebruik van onze lezers, omdat herkenning voor hen heel belangrijk is, en verder ook omdat de mensen en de leefwereld waar wij over schrijven nu eenmaal net onze lezers en hun leefwereld zelf zijn. Je schrijft in zekere zin over en voor elkaar. Dan is het onontkoombaar dat je eenzelfde taalschat hebt. Het is hooguit het geval dat wij daar zorgvuldiger mee moeten omgaan.

De Tijd, De Telegraaf en Het Laatste Nieuws menen ten slotte dat geen van beide opties valabel is of dat een krant beide functies moet proberen te verenigen.

4. CONCLUSIE

Uit het onderzoek dat in dit artikel werd voorgesteld, is gebleken dat het voor krantenredacties vaak niet eenvoudig is om met de taal als levend fenomeen om te gaan. Sommige vernieuwingen zijn noodzakelijk of zelfs verplicht (zoals de spellinghervorming), andere laten de ruimte om zelf te kiezen wat wel en wat niet in de krant verschijnt. Die beslissingen hangen vaak af van hoe de verantwoordelijken voor het taalbeleid staan ten opzichte van specifieke fenomenen zoals de toenemende verengelsing of het gebruik van jongerentaal of neologismen: ziet men ze als een verrijking van de taal, die steeds in beweging is? Of treedt men repressief op en probeert men de moedertaal te beschermen voor negatieve tendensen als taalverloedering en taalverruwing?

Over het algemeen kan men stellen dat Nederlandse dagbladen iets progressiever omgaan met taalkundige vernieuwing. Zo laat men sneller Engelstalige termen staan (waarbij men zich de vraag stelt of de strijd tegen de 'Engelse ziekte' niet zinloos is), bedenken Nederlandse journalisten vaker neologismen en kiest een deel van de geschreven pers voor de alternatieve witte spelling. Een fenomeen als taalverruwing, waarbij schuttingtaal steeds vaker in kranten verschijnt, blijkt ook een louter noordelijk fenomeen te zijn. In Vlaanderen gaat men daarentegen iets puristischer met de moedertaal om, wat inhoudt dat zoveel mogelijk anderstalige woorden naar het Nederlands vertaald worden. Toch is ook hier een evolutie merkbaar en verschijnen er nu meer Engelstalige termen in de krant dan vroeger. Vlaamse kranten staan niet afkerig tegenover neologismen, al wil men geen voortrekkersrol op zich nemen zoals dat in Nederland wel het geval is. Bovendien volgt elke Vlaamse krant zonder uit-

zondering de groene spelling; de alternatieve witte spelling wordt er weliswaar met argusogen gevolgd, maar er is geen sprake van dat de Vlaamse media deze variant ooit zouden overnemen. Op twee punten is men het op de Vlaamse en Nederlandse redacties wel eens met elkaar: jongerentaal en taalverloeding. Jongerentaal wordt stellig geweerd uit krantenartikelen, al kan het bij sommige dagbladen wel als citaat. Verder baart de gebrekkige taalbeheersing van de jongere generaties alle participanten zorgen. Verschillende redenen voor het 'slechte' Nederlands van de jeugd komen ter sprake. Sommige redacties zien het daarom als hun plicht om een zo correct mogelijk taalgebruik te hanteren in de krant, in de hoop dat de jongere lezers zo Standaardnederlands kunnen leren. Net daarom pleiten alle groene én witte kranten ook voor een eengemaakt spellingsysteem, zodat de toekomstige gebruikers van het Nederlands alvast het goede voorbeeld krijgen bij het lezen van hun krant.

Vaker is de houding ten opzichte van taalvernieuwing echter een heel persoonlijke keuze, los van het onderscheid Vlaams versus Nederlands of populair versus kwaliteit. Op die manier drukt de verantwoordelijke ook zijn of haar persoonlijke stempel op de taal die dagelijks in een blad verschijnt, waardoor het taalbeleid bij geen twee kranten ooit identiek zal zijn.

BIBLIOGRAFIE

- Appel, R. (1999). "Het springt gewoon uit je tong". Nederlands als tweede taal en andere talen in Nederland. In: *Taalboek van de eeuw*, P. 204-219. Burger, P. en de Jong, J. (red.). Den Haag: SDU Uitgeverij.
- Appel, R. (2003). Meer Engels betekent minder Nederlands. In: *NRC Handelsblad* (18 juni 2003), Opinierubriek.
- Bell, A. (1991). *The Language of News Media*. Oxford: Basil Blackwell.
- Belsack, E. (2008). *Het taalbeleid in de Nederlandse media: Analyse van het huidige taalbeleid van de grootste Nederlandse kranten en een vergelijking met de Belgische dagbladen*. Niet gepubliceerde masterscriptie. Vrije Universiteit Brussel.
- Bulté, S. (2009). Het ABC van jongerentaal. Van 'asap' tot 'zipp je lip'. In: *Zinnig nummer*, Jaargang 8 nr.3 juli/augustus 2008, P. 24-25. Geraadpleegd op de website van Steunpunt Jeugd op 20/02/2011.
<http://www.steunpuntjeugd.be/publicatie/detail/3485#linked>
- Centrum voor Informatie over de Media (n.d.). Geraadpleegd op 3 maart 2007.
<http://www.cim.be>
- Cotter, C. (2010). *News Talk*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Daems, F. (2006). De spellinghervorming 2012: de essentie. Geraadpleegd op 18 juni 2012. http://taalunieversum.org/spelling/download/spelling_2005_de_essentie.pdf
- Daems, F. e.a. (2009). *Technische handleiding. Regels voor de officiële spelling van het Nederlands*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
http://taalunieversum.org/spelling/download/technische_handleiding.pdf

- Daniëls (2005). *Spellingcarrousel. Hoogte- en dieptepunten uit de spellinggeschiedenis van het Nederlands*. Utrecht: Het Spectrum.
- De Standaard (2008). *Info De Standaard*. Geraadpleegd op 7 april 2008. <http://www.standaard.be/Info.aspx?topic=Info.DS>
- Het Oplage Instituut (n.d.) Geraadpleegd op 7 april 2008. <http://www.hoi-online.nl>
- Jaspers, J. (2006). "Stylizing Standard Dutch by Moroccan boys in Antwerp". In: *Linguistics and Education*, 17, P. 131-156.
- Johnson, S. & A. Ensslin (eds.). 2007. *Language in the media: Representations, identities, ideologies*. London: Continuum.
- Nies, P. (2005). *Van "Hier spreekt men Nederlands" tot "Tien voor taal": De evolutie van de taalprogramma's op de openbare omroep*. Geraadpleegd op 22 november 2006. http://www.thesis.net/nederlands/nederlands_inhoud.htm
- Nortier, J. (2001). *Murks en Straattaal. Vriendschap en taalgebruik onder jongeren*. Amsterdam: Prometheus.
- NRC Handelsblad (2007). *Over de krant*. Geraadpleegd op 7 april 2008. <http://www.nrc.nl/krant>
- Permentier, L. (2005). *Van Dale Grote spellinggids*. Utrecht/Antwerpen, Van Dale Lexicografie.
- Persgroep (2012a). *Algemeen Dagblad. Marktleider in de Randstad*. Geraadpleegd op 18 juni 2012. <http://www.persgroep.be/nl/brands/algemeen-dagblad>
- Persgroep (2012b). *Het Parool. De krant van Amsterdam*. Geraadpleegd op 18 juni 2012. <http://www.persgroep.be/nl/brands/het-parool>
- Platform Witte Spelling (2006). *Waarom een alternatieve spelling? Beginselverklaring*. Geraadpleegd op 13 maart 2007. <http://www.wittespelling.nl/waarom.php>
- Taalunieversum (2005, 11 oktober). *6000 nieuwe woorden in Groene Boekje*. Geraadpleegd op 25 maart 2007. <http://taalunieversum.org/nieuws/1144/>
- Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse taal* (2005, 14e druk). T. den Boon & D. Geeraerts (red.). Utrecht: Van Dale Lexicografie.
- Van de Velde, H. & Houtermans, M. (1999). "Vlamingen en Nederlanders over de uitspraak van nieuwslezers". In: Huls, E. & Weltens, B. (red.), *Artikelen van de Derde Sociolinguïstische Conferentie*. Delft: Uitgeverij Eburon. P. 451-462.
- Vandenbussche, W. (2010). *Standardisation through the Media. The case of Dutch in Flanders*. In: Gilles, P., Scharloth, J. & Ziegler, E. (eds.). *Variatio Delectat. Empirische Evidenzen und theoretische Passungen sprachlicher Variation*. Frankfurt am Main: Peter Lang. P. 309-322.
- van der Sijs, Noline & Roland Willemyns (2009). *Het verhaal van het Nederlands*. Amsterdam: Bert Bakker, P. 330.
- Van de Velde, Hans, Marinel Gerritsen & Roeland van Hout (1995). *De verstemlozing van de fricatieven in het Standaard-Nederlands. Een onderzoek naar taalverandering in de periode 1935-1993.* In: *De Nieuwe Taalgids*, 88: P. 422-445.
- Van Poecke, L. & Van den Bulck, H. (1991). *Taal en omroep. Een schets van de evolutie in het taalbeleid van de Vlaamse Openbare omroep*. In: *Voorzeten*, 33, P. 83-107.

- Vereniging voor Nederlandse Terminologie (2008). *Neoterm*. Geraadpleegd op 21 maart 2008. <http://www.nlterm.org/neoterm/index.htm>
- Verleyen, T. (2005). *Printmedia in Vlaanderen*. Mechelen: Wolters Plantyn.
- VRT (2011). VRT wil mee de taalnorm in Vlaanderen bepalen. Geraadpleegd op 6 februari 2012. <http://www.vrt.be/taal/vrt-wil-mee-de-taalnorm-in-vlaanderen-bepalen>
- Woordenlijst Nederlandse Taal* (2005). Tiel/Den Haag: Lannoo/SDU.
- Zijlmans, M. (2004). Straattaal lonkt naar Groene Boekje. In: *Taalschrift*, maart 2004. Geraadpleegd op 28 maart 2008. <http://taalschrift.org/reportage/000485.html>